

УДК 631.526:32.635.63

Сиплива Н.О., Мазурець Л.М., Мазур О.М.

Український інститут експертизи сортів рослин

СЕЛЕКЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНІ ДОСЯГНЕННЯ В ГАЛУЗІ ОВОЧІВНИЦТВА УКРАЇНИ

Овочівництво – це рослинницька галузь сільського господарства, основним завданням якої є вирощування овочевих культур як для відкритого так і закритого ґрунту. Україна входить у першу десятку світових лідерів за валовим виробництвом овочевої і баштанної продукції, а у розрахунку на душу населення займає дев'яте місце у світі. Так за даними Державної служби статистики України у 2010 році виробництво овочів на душу населення становило 177 кг. Проте серед 20-ти передових країн світу Україна посідає 18-те місце за рівнем урожайності. За даними Держкомстату України валовий збір овочевих культур за останні п'ять років стрімко зростає, так в 2007 році становив 6835,2 тис. т, 2008 – 7965,1, 2009 – 8341,0, 2010 – 8122,4, 2011 – 9832,9. Генетичний потенціал вітчизняних сортів і гібридів використовується лише на 30%. Якщо у 90-х роках сільськогосподарськими підприємствами вироблялося 71% овочевої продукції, а 29% – населенням, в 2000-2011 роках тенденція змінилася на протилежне. Населенням вирощується до 90% овочів (6,8-7,1 млн. тонн) та до 10% (0,9-1,1 млн. тонн) – сільськогосподарськими підприємствами. При цьому до 30% вирощених овочів через відсутність овочесховищ та переробних потужностей втрачається під час зберігання. Основне значення овочів полягає в їх харчовій цінності. Велике значення мають ароматичні речовини та високі смакові властивості овочів. Овочі ще цінні й тим, що вони придатні для технічної переробки – виготовлення консервів та соків, квашення, соління, сушіння тощо.

Огірок (*Cucumis sativus* L.) – один із основних видів овочевих культур в країні. Провідні овочеві фірми Європи та інших частин світу досягли значних успіхів у створенні високоврожайних гібридів F1 огірка. Для підвищення продуктивності та

значного попиту на ринку овочевої продукції в Україні потрібно створювати гібриди F1 вітчизняної селекції, які б конкурували із гібридами F1 іноземної селекції. Сортовий склад огірка посівного, районованих на території України, досить великий. Створення нових сортів і гібридів огірка – один із найбільших економічно вигідних, а у багатьох випадках – екологічно безпечних шляхів інтенсифікації овочівництва.

За останні п'ятнадцять років в Україні наукову роботу із питань розвитку овочівництва ведуть науково-дослідні інститути та станції. Серед провідних наукових вітчизняних установ по селекції огірка посівного слід відзначити такі як Донецька дослідна станція Інституту овочівництва і баштанництва УААН, Інститут овочівництва і баштанництва УААН, Чернігівський інститут агропромислового виробництва УААН, Носівська селекційно-дослідна станція Чернігівського інституту агропромислового виробництва УААН, Ніжинський агротехнічний інститут НАУ. У результаті державного сортовипробування до Державного реєстру сортів рослин придатних для поширення в Україні у 2012 році занесено 166 сортів та гібридів F1 огірка посівного для вирощування в умовах відкритого та закритого ґрунту. За групою стиглості серед зареєстрованих сортів та гібридів F1 огірка посівного переважають: ранньостиглі – 66 сортів та гібридів F1 або 39,8% від загальної кількості зареєстрованих (Анніка F1, Анжеліка F1, Анулька F1, Водограй F1, Казанова F1, Кураж F1 тощо), середньостиглі – 11 або 6,6% (Голопристанський, Ксана F1, Лялюк, Левина, Рея, Шремянин F1 тощо). Переважною кількістю представлені сорти та гібриди F1 універсального призначення (Водограй F1, Еліза F1, Льоша F1, Носівський) та для консервування (Паркер F1, Наташа F1, Мона, Компоніст F1, Аякс F1 тощо).

Отже, за останні десять років найменшу кількість сортів і гібридів F1 огірка посівного придатних для поширення в Україні було зареєстровано 2000-2002 рр., а найбільшу – 2007 році.